

Eesti fraseologismide elektroonilise alussõnastiku loomine 2008, 2009

Katre Õim
Eesti Kirjandusmuuseum

Projekti eesmärk

toota eesti fraseologismide mõisteline alussõnastik elektroonsel kujul, milles

- on eri mõistetega seonduvad fraseologismid koondatud **mõistartiklitesse**,
- antakse teavet fraseologismide **morfo-süntaktilise ehituse** kohta,
- antakse teavet fraseologismide **kasutuse** kohta loomulikus keeles

Projekt toetub (1)

Eesti kõnekäändude ja fraseologismide andmebaasile (EKFA): 154 549 arhiiviteksti = ~ 35 000 väljendit.

<http://www.folklore.ee/justkui>

Saateks Andmebaas Lühendid Mõistestik Kasutajale Koost

Otsitav	jooks	☐ Ja ☒
Väljalt	tüüp	
Sorteeri	tüüp	mõiste
Tulemusi/lk	1000	
Näita	☒ väljend ☒ tüüp ☒ sisu ☒ arhiiv ☒ koht ☒ keelejuht ☒ aeg ☒ koguja ☒ mõiste	

Otsi

Leitud 869

lk 1/1

Väljend	Tüüp	Sisu	Arhiiv	Koht	Keelejuht	Aeg	Koguja	Mõiste
ega jõgi rukkisse ei jookse	ega jõgi rukkisse ei jookse	"Mis sa tõttad, ega jõgi rukkisse ei jookse," öeldakse sellele, kes väga rutates midagi teeb	ERA II 54, 385 (439)	TMr, Kavastu		1932	R. Viidebaum	195.4.a.
ega mulgi see müda külge maha ei jookse	ega see mööda külgi maha jookse	külgl, küljed* ega mulgi see müda külge maha ei jookse	KKI, WS	Trm		1930	E. Tikk	273.4.
ega mööda külgi maha ei jookse	ega see mööda külgi maha jookse	Ega mööda külgi maha ei jookse. Ei ole üleiarune, läheb tarvis. Ahnuse ja altkäemaksu suhtes kasutusel	RKM II 108, 339 (17)	Vän, Suurejõe		1961	S. Karro	273.4.
ega mööda külgi maha ei jookse	ega see mööda külgi maha jookse	Ega mööda külgi maha ei jookse - ega üleliiga ei ole. Ega õhtusöök ja magamine mööda külgi maha ei jooksnud	RKM II 285, 403 (26)	Iis v. Vän		1971	E. Maasik	273.4.
ega see külge kaudu maha ei jookse	ega see mööda külgi maha jookse	jooksma, maha* Ega see ju kellelgi külge kaudu maha äi joose 'kui midagi saab, ei ole see kellelegi vastumeelt' (ioose = iookse)	KKI, KS	Kaa, Kellamäe	A. Matt	1976	A. Matt	273.4.

Projekt toetub (2)

Eesti kõnekäändude ja fraseologismide mõistestikule:
~ 2500 põhitasandi mõistet = ~ 5000 alamtasandi mõistet <http://www.folklore.ee/justkui/moiste.php>

1.1	aadel <i>sinine veri</i>	Vaata
2.3	abielu	Vaata
2.3.1	mitte abielus <i>süda on vaba</i>	Vaata
2.3.2	abieluvoodi <i>abielu sepapada</i>	Vaata
2.3.3	õnnetu abielu <i>ihu on rikutud ja hing on hukatud</i>	Vaata
2.4	abielluma <i>paari minema</i>	Vaata
2.4.1	abieluettepanekut tegema <i>kätt paluma</i>	Vaata
2.4.2	abieluettepanekut vastu võtma <i>oma kätt ja südant andma</i>	Vaata
2.4.3	abielluda kavatsema <i>plaani pidama</i>	Vaata
2.4.4	abiellumast keelduma	Vaata
2.4.5	iga hinna eest abielluma	Vaata
2.4.6	enne vanemat õde või venda abielluma <i>ajab seanaha selga</i>	Vaata
2.4.7	naise seisukohast (meest võtma) <i>päitseid pähe ajama</i>	Vaata
2.4.8	naist võtma <i>altari ette viima</i>	Vaata
2.4.9	abielus olema <i>rõngas on ninas</i>	Vaata
2.4.11	vabaabielus olema <i>armukest elama</i>	Vaata
2.4.12	abiellumises kokku leppima	Vaata
2.4.13	abielluda enam mitte tahtma	Vaata
2.4.14	ilma lasteta abielu elama <i>neitsipõlve elama</i> NB! Vt lastetu nr 262.6	Vaata
2.4.15	endast vanema naisega abielluma <i>kellelgi on sea õnn</i>	Vaata
2.4.16	abiellumisest teatama (kirikus), kihluma <i>maha kuulutama</i>	Vaata
2.4.17	mehele panema, abielluma sundima	Vaata
2.4.18	mehele saama	Vaata
2.4.19	mitte abielluma, katki jääma (abiellumise kohta)	Vaata
2.4.20	väga noorelt abielluma	Vaata
2.4.21	lesega abielluma	Vaata
2.5	abielus olnud (lahutatud, leseks jäänud)	Vaata

Tulemused 2008: materjalivalik, sõnastiku makrostruktuuri väljatöötamine

- Eesti kõnekäändude ja fraseologismide andmebaasist on välja valitud **20 671 fraseologismi**
- Eesti fraseologismide elektroonilise alussõnastiku põhiüksused on **mõisteartiklid**, mis toetuvad 998 põhitasandi mõistele. Artiklid sisaldavad **1- ~ 50 vastava tähendusega fraseologismi**, millest kolmandik on polüseemilised või homonüümsed

Tulemused 2008: sõnastiku mikrostruktuuri väljatöötamine (1)

Eesti fraseologismide elektroonilises alussõnastikus tehakse vahet

- fraseologismidel, mis väljendavad lausega tähistatava **situatsiooni komponente**:
 - lause moodustajate hulgas on **eri tüüpi fraase**
- **lausekujulistel** fraseologismidel:
 - lausetel-fraseologismidel on **eri suhtluseesmärgid**

Tulemused 2008: sõnastiku mikrostruktuuri väljatöötamine (2)

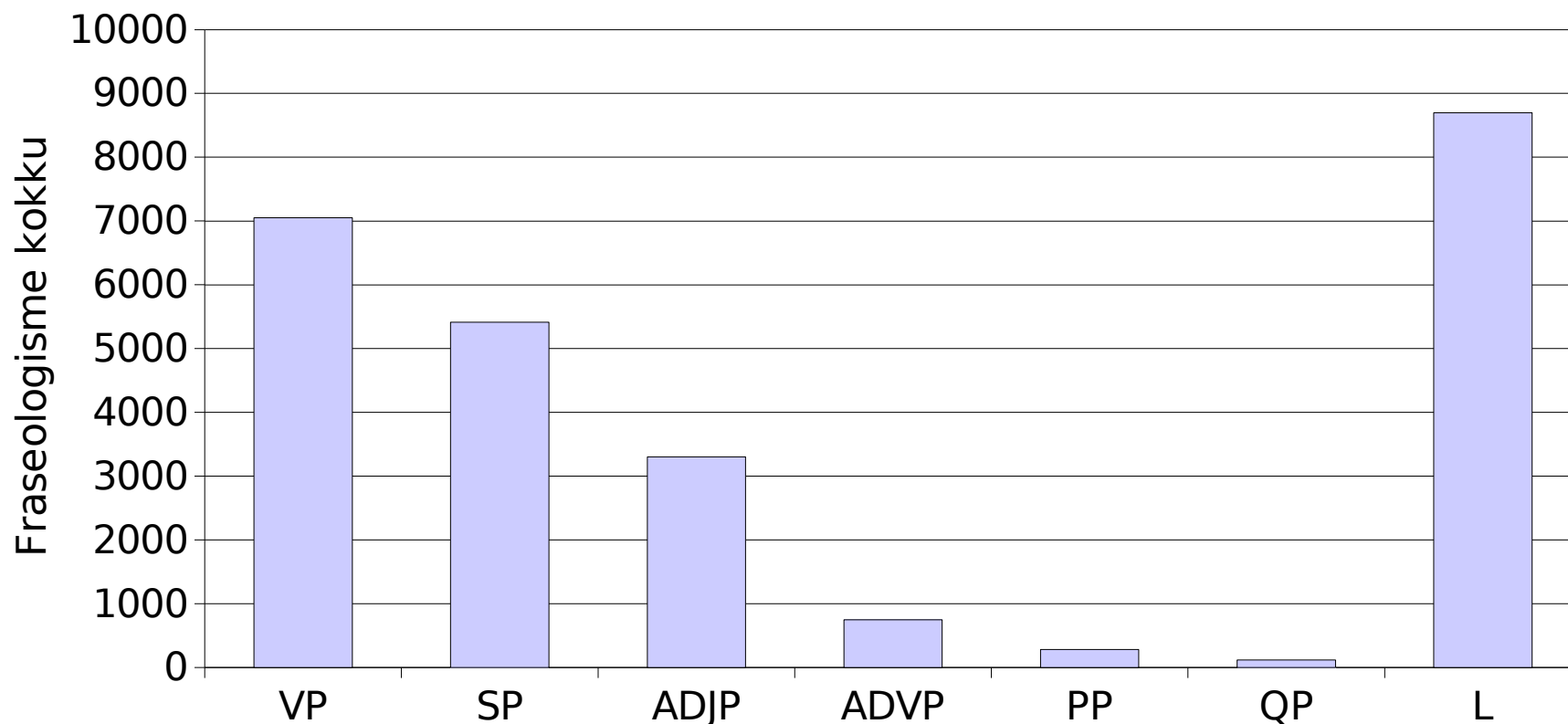
TÜÜP

JAOTUS

NÄIDE

	TEGUSÕNAFRAASID	ei karda vanakuraditki
	NIMISÕNAFRAASID	ausõna aukudega; paljas luu ja nahk
LAUSE	OMADUSSÕNAFRAASID	lollim kui siga
MOODUSTAJAD	MÄÄRSÕNAFRAASID	mehemoodi; läbi ja lõhki
	KAASSÕNAFRAASID	oma käe peal
	HULGASÕNAFRAASID	paar parajaid
	VÄITLAUSED	Kopik läheb enne peos palavaks, kui välja annab.
	KÜSILAUSED	Kas tahad suuremaks kasvada?
LAUSED	KÄSKLAUSED	Hoia oma leivamulk kinni!
	SOOVLAUSED	Hääd üüd ja kirbul tüüd!
	HÜÜDLAUSED	Vaat, kus mul asjamees!
	MITMEST LAUSEST	Kust tuled? – Sinna, kuhu läksin.
	SÕNAÜHENDID	

Tulemused 2008: fraseologismide ligikaudne jaotus funktsiooni ja ehituse järgi

Tulemused 2008: sõnastiku mikrostruktuuri väljatöötamine (3)

- fraseologismide **levikuandmed** esitatakse kihelkonna täpsusega
- fraseologismide esinemissagedust ei näidata, näiteid levikuga ei seota, põhjus: andmete ebaühtlus, piiratus ja fraseoloogiasõnastiku spetsiifika
- fraseologismide **näited** reastatakse väljendite formaalse varieerumise järgi loomulikult keeles võrreldes fraseologismi-lemmaga

Tegevused 2009: mõistete ühtlustamine

- **formaliseeritakse** mõisteartiklite aluseks olevaid põhitasandi mõisteid
- **koondatakse** fraseologisme semantiliste seoste alusel
- **lisatakse** mõistetevahelised semantilised seosed sõnastikku

Tegevused 2009: fraseologismide näidete valimine ja töötlemine

EKFA üleskirjutuste hulgast valitakse näited, mis on morfoloogiliselt, süntaktiliselt ja leksikaalselt võimalikult ilmekad

- m.h arvestatakse tüüpilisi murdevariante
- sobiva materjali puudumisel näiteid ei esitata
- näiteid toimetatakse keeleliselt

Tegevused 2009: fraseologismide morfoloogiline ja süntaktiline töötlemine

- tehakse fraseologismide **morfoloogiline analüüs**; ühestatakse analüüsitulemused
- määratakse fraasikujuliste fraseologismide **fraasitüüp**
- määratakse lausekujuliste fraseologismide **suhtluseesmärk**

Plaanid:

fraseologismide morfoloogiline ja süntaktiline töötlemine võimaldab

- viia sõnastikuartiklis kokku sama või sarnase ehituse või funktsiooniga fraseologismid
- teha päringuid fraasi- ja lausetüüpide, fraseologismide struktuurimustrite, sõnaliikide, algvormis sõnade, muutevormide kohta
- töödelda fraseologisme fraasistruktuuri või moodustajate süntaktiliste funktsioonide järgi
- alustada fraseologismide struktuurimustrite ja ülekantud tähenduse vastavuste tuvastamist